

SK

SK

SK

KOMISIA EURÓPSKÝCH SPOLOČENSTIEV

Brusel, 23.4.2009
KOM(2009) 188 v konečnom znení

**OZNÁMENIE KOMISIE
EURÓPSKEMU PARLAMENTU A RADE**

Vykonávanie európskej susedskej politiky v roku 2008

{SEC(2009) 511}
{SEC(2009) 512}
{SEC(2009) 513}
{SEC(2009) 514}
{SEC(2009) 515}
{SEC(2009) 516}
{SEC(2009) 517}
{SEC(2009) 518}
{SEC(2009) 519}
{SEC(2009) 520}
{SEC(2009) 521}
{SEC(2009) 522}
{SEC(2009) 523}

OZNÁMENIE KOMISIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU A RADE

Vykonávanie európskej susedskej politiky v roku 2008

1. STRATEGICKÝ KONTEXT – ROK KRÍZ

Rok 2008 bol ťažkým rokom z hľadiska vykonávania európskej susedskej politiky. Jeho posledné mesiace boli poznačené krízami, ktoré by mohli znamenať dlhodobé problémy pre túto kľúčovú politiku EÚ. Rozpútali sa dva násilné konflikty: vojna medzi Ruskom a Gruzínskom v auguste 2008 a izraelská intervencia v Gaze v decembri 2008 – januári 2009. Na prelome roka východných partnerov a EÚ postihlo opakované prerušenie dodávok plynu, ktoré bolo výsledkom sporu medzi Ukrajinou a Ruskom. Napokon celá oblasť ESP, najmä východná časť, bola zasiahnutá prehlbujúcou sa finančnou a hospodárskou krízou. Tieto nepriaznivé okolnosti podčiarkujú potrebu ešte aktívnejšej a hmatateľnejšej podpory susedstva EÚ na podporu vzájomnej prosperity, stability a bezpečnosti.

Napriek celkovému zložitému prostrediu zaznamenali partneri významný pokrok vo vykonávaní ESP vo viacerých kľúčových oblastiach, v ktorých sa tak prejavila úloha tejto politiky ako katalyzátora reforiem. Mnohí partneri pokročili v rokovaniach o obchode, daňovej a colnej reforme a politike hospodárskej súťaže. V mnohých krajinách sa zlepšilo aj podnikateľské prostredie, čo v niektorých prípadoch bolo spojené s úspechmi dosiahnutými v boji proti korupcii. Korupcia však predstavuje naďalej značný problém vo viacerých krajinách. Tempo reforiem sa všeobecne spomalilo najmä v oblasti demokratických reforiem a noriem ľudských práv. V tomto oznámení sa podáva prehľad vývoja v týchto oblastiach. Osobitne sa poukazuje aj na vplyv finančnej a hospodárskej krízy na partnerské krajiny a navrhuje sa viacero možností, ako by mohli nástroje ESP prispieť k procesu obnovy.

V priebehu roka 2008 pokračovalo postupné prehlbovanie ESP na základe návrhov Komisie z decembra 2007¹ a prebiehalo súbežne s vývojom dvoch nových iniciatív: v júli začala svoju činnosť Únia pre Stredozemie na základe oznámenia Komisie a v decembri Komisia predložila návrh ambiciózneho východného partnerstva. Tieto významné iniciatívy ďalej upevňujú ESP a dopĺňajú existujúce iniciatívy, napríklad iniciatívu Čiernomorská synergia.

Podrobnejšie informácie možno nájsť v správach o pokroku jednotlivých krajín a v správe o pokroku dosiahnutom v jednotlivých odvetviach, ktorá tvorí prílohu k tomuto oznámeniu. Rámec ESP umožňuje objektívny a zosúladený prístup. Správy odzrkadľujú rozdiely v načasovaní a určovaní priorít v rámci reforiem v súlade s bilaterálne dohodnutými akčnými plánmi², ako aj rozdielnosti medzi partnermi.

¹ KOM (2007) 774. „Intenzívna európska susedská politika“.

² ESP zahŕňa Alžírsko, Arménsko, Azerbajdžan, Bielorusko, Egypt, Gruzínsko, Izrael, Jordánsko, Líbyu, Libanon, Moldavskú republiku, Maroko, okupované palestínske územie, Sýria, Tunisko a Ukrajinu. Akčné plány boli prijaté s dvanástimi z týchto partnerov, konkrétnejšie so všetkými okrem Alžírka, Bieloruska, Líbye a Sýrie.

2. VÝVOJ DVOJSTRANNÝCH VZŤAHOV

Arménsko dosiahlo pokrok vo vykonávaní akčného plánu ESP. Stále však bojuje s dôsledkami vnútornej krízy, ktoré nastali po prezidentských voľbách vo februári 2008 a ktoré viedli k výnimočnému stavu a vyvolali obavy o demokratické normy a ľudské práva, konkrétne v oblasti slobody médií. K tejto kríze došlo v kontexte nepretržitého reformného pokroku v posledných rokoch. V roku 2008 sa uskutočnili dôležité kroky na zlepšenie transparentnosti rozhodovacieho procesu vlády, vláda konkrétne spolupracovala s mimovládnyimi organizáciami a občianskou spoločnosťou, hoci stále sú potrebné ďalšie kroky. Arménsko dosiahlo pokrok v regionálnej spolupráci a dialógu so susednými krajinami. Taktiež sa stotožnilo do značnej miery s vyhláseniami o spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politike (SZBP) a všeobecne veľmi aktívne spolupracuje v otázkach týkajúcich sa SZBP. Pokrok sa dosiahol v daňovej a colnej reforme, finančných službách, politike hospodárskej súťaže, sociálnej politike a znižovaní chudoby. Arménsko pokračovalo v spolupráci s EÚ v otázkach obchodu vrátane príprav na prípadnú budúcu rozsiahlu a komplexnú dohodu o voľnom obchode (DCFTA). Otvorenie Zastúpenia Európskej komisie v Jerevane vo februári 2008 ďalej prispelo k posilneniu dvojstranných vzťahov s Arménskom.

Pokiaľ ide o minulý rok, **Azerbajdžan** dosiahol iba mierny pokrok v oblasti demokratickej správy vecí verejných. Prezidentské voľby v októbri 2008 ukázali pokrok v plnení záväzkov v rámci OBSE (Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe), vyskytli sa však nedostatky v rámci volebného procesu. Určitý pokrok sa dosiahol v oblasti súdnictva, ktorého nezávislosť však napriek tomu zostáva problematická. Negatívny vývoj bol zaznamenaný v oblasti ochrany ľudských práv a základných slobôd. Rozhodnutie Národnej televíznej a rozhlasovej rady z decembra 2008 nepredĺžiť licencie zahraničných vysielateľov na vysielanie na domácich frekvenciách ešte viac obmedzilo pluralitu médií. V oblasti podnikania Svetová banka hodnotila Azerbajdžan ako jednu z popredných reformných krajín sveta. Makroekonomické prostredie bolo priaznivé a došlo k výraznému hospodárskemu rastu, predovšetkým v dôsledku vysokých cien ropy a plynu, a to najmä v prvom polroku 2008. Azerbajdžan pokračoval v rokovaní o pristúpení k Svetovej obchodnej organizácii (WTO). Solídny pokrok bol zaznamenaný v súvislosti s memorandom o porozumení z roku 2006 o strategickom partnerstve v oblasti energetiky a posilňovaní jeho úlohy ako producenta energie. Po sledovanom období, v roku 2009, boli zaznamenané niektoré povzbudivé signály, konkrétne ratifikácia opčného protokolu k Dohovoru OSN proti mučeniu a zrušenie obvinení z ohovárania proti obhajcovi ľudských práv. Otvorenie Zastúpenia Európskej komisie v Baku vo februári 2008 ďalej prispelo k posilneniu dvojstranných vzťahov s Azerbajdžanom.

Napriek značnému napätiu sa dosiahol pozitívny krok v spore o Náhorný Karabach, a to vďaka dokumentu, ktorý ako prvý od roku 1994 spoločne podpísali prezidenti Azerbajdžanu a Arménska. EÚ naďalej podporuje riešenie konfliktu v rámci Minskej skupiny OBSE.

Výraznejšiu angažovanosť pri vykonávaní akčného plánu **Egypt** – EÚ bolo možné badať v oblasti sociálnych, hospodárskych a odvetvových reforiem, hoci odhodlanosť k politickej reforme bola menej výrazná. V oblasti ľudských práv a základných slobôd sa dosiahol solídny pokrok z hľadiska práv žien a detí, zatiaľ čo v ostatných aspektoch ešte zostáva veľa urobiť. Pokrok sa dosiahol pri hospodárskej reforme, najmä pri harmonizácii fiškálnej a menovej politiky a celkovej hospodárskej liberalizácii podporenej aj zriadením hospodárskych súdov so zrýchleným konaním. Začali sa obchodné rokovania o postupnej liberalizácii obchodu so službami a o práve podnikat' a rokovania sa uzavreli v otázkach poľnohospodárskych produktov, spracovaných poľnohospodárskych produktov a produktov rybného hospodárstva.

Pokrok v oblasti reformy trhu a regulačnej reformy bol len mierny a bol zameraný hlavne na zlepšenie podnikateľského prostredia pre MSP a na colnú správu a jej operačné kapacity. Egypt pristúpil aj k sieti „Enterprise Europe Network“. Podpisom memoranda o porozumení medzi Egyptom a EÚ o strategickom partnerstve v oblasti energetiky sa dosiahol pokrok aj v spolupráci v odvetví energetiky. V oblasti zamestnanosti a sociálnych vecí bolo možné zaznamenať mierny pokrok v rámci pracovného práva. Významný pokrok bolo možné badať v rámci podpory prístupu k základnému vzdelaniu. Pokrok bol hlásený aj v oblasti reformy zdravotníctva vrátane prístupu k základnej zdravotnej starostlivosti a zavádzania zdravotného poistenia pre všetkých obyvateľov. Na štvrtom stretnutí Asociačnej rady EÚ – Egypt v apríli 2008 Egypt predložil návrhy na posilnenie vzťahov s EÚ.

V **Gruzínsku** bolo vykonávanie akčného plánu ESP vážne ohrozené výnimočnými udalosťami. V priebehu roku 2008 Rusko prijalo viacero jednostranných krokov zameraných na posilnenie svojich vzťahov so separatistickými oblasťami Gruzínska, Abcházskom a Južným Osetskom, konkrétne aj vo forme vojenskej prítomnosti. Séria vojenských incidentov a provokácií vyvrcholilo v auguste 2008 vypuknutím ozbrojeného konfliktu s Ruskom o kontrolu nad Južným Osetskom, ktorý si vyžiadal stovky mŕtvych a vysídlenie približne 192 000 ľudí, ako aj závažné škody na životnom prostredí, pričom na území Gruzínska zostali ruské vojská v počte 7 000 mužov. Následné uznanie svojvoľne vyhlásenej nezávislosti uvedených dvoch separatistických územných jednotiek Ruskom porušilo suverenitu Gruzínska a skomplikovalo mierové a udržateľné urovnanie konfliktu. S pomocou EÚ bola uzavretá dohoda o prímerí a Európska rada vyjadrila pevnú podporu územnej celistvosti Gruzínska. Zároveň dve kolá spochybnených predčasných volieb zvýraznili potrebu dať nový impulz demokratickým reformám a posilniť politický pluralizmus v súlade s ambicióznym programom reforiem uskutočňovaným od „revolúcie ruží“. Napriek týmto zložitým okolnostiam Gruzínsko dosiahlo určitý pokrok v plnení akčného plánu ESP s významnými úspechmi v boji proti korupcii, uľahčení prístupu k spravodlivosti a zlepšení podnikateľského a investičného prostredia a colnej správy. Konkrétne opatrenia sú potrebné pokiaľ ide o pracovné právo, práva pri práci a sociálny dialóg. Gruzínsko pokračovalo v spolupráci s EÚ v otázkach obchodu vrátane príprav na prípadnú dohodu typu DCFTA. Gruzínsko pokračovalo aj v spolupráci v oblasti spravodlivosti, slobody a bezpečnosti ako základu pre rokovania EÚ – Gruzínsko o dohode o zjednodušení vízového režimu a readmisnej dohode.

Na základe žiadosti **Izraela** na zvýšenie úrovne dvojstranných vzťahov sa v apríli 2008 predĺžilo obdobie spolupráce stanovené v súčasnom akčnom pláne. Poskytlo sa tak viac času na prerokovanie obsahu dokumentu, ktorý ho nahradí. Izrael dosiahol pokrok v rámci mnohých priorít akčného plánu. Je potrebné vyvinúť ďalšie úsilie na riešenie prehlbujúceho sa rozdielu medzi bohatými a chudobnými a zlepšiť situáciu arabskej menšiny prijatím primeraných opatrení v oblasti zamestnanosti, práv žien, sociálneho začlenenia, vzdelávania a verejnej správy. Začali sa obchodné rokovania o postupnej liberalizácii obchodu so službami a o práve podnikat' a rokovania sa uzavreli v otázkach poľnohospodárskych produktov, spracovaných poľnohospodárskych produktov a produktov rybného hospodárstva. Pokiaľ ide o dopravu, Európske spoločenstvo a Izrael podpísali horizontálnu dohodu v oblasti letectva a začali rokovania o komplexnej dohode v oblasti letectva. Komisia a Izrael podpísali aj Spoločné vyhlásenie o spolupráci a dialógu v oblasti školstva a odborného vzdelávania a v apríli 2008 Protokol o všeobecných zásadách účasti Izraela na programoch Spoločenstva.

Akékoľvek hodnotenie dvojstranných vzťahov EÚ a Izraela vrátane kontextu akčného plánu ESP musí brať do úvahy pretrvávajúci izraelsko-arabský konflikt a celkový politický vývoj na Blízkom východe. Pokračujúce a dokonca zrýchlené rozširovanie osád v roku 2008 malo

nepriaznivý vplyv tak na mierový proces, ako aj na prístup a pohyb palestínskeho obyvateľstva a na hospodárstvo. K tomu sa pridal aj nedostatočný pokrok v plnení celého radu záväzkov prijatých v rámci akčného plánu, napríklad pri uľahčovaní palestínskeho obchodu. Búranie palestínskych domov postavených bez stavebného povolenia v zóne C (do ktorej patria oblasti pod výlučnou izraelskou kontrolou) západného brehu Jordánu sa v poslednom štvrtroku 2008 obnovilo po šesťmesačnom *de facto* moratóriu. Začatie operácie Liate olovo (Cast Lead) v Gaze koncom sledovaného obdobia ďalej vyostřil politické ovzdušie a dramaticky zhoršil situáciu palestínskeho obyvateľstva, ktoré trpelo chudobou už pred ofenzívou v dôsledku úplnej blokády pásma Gazy.

Jordánsko je aktívnym a konštruktívnym partnerom v rámci ESP. Pokrok sa dosiahol v reforme väzenstva, transparentnosti a boji proti korupcii. Nebol však zaznamenaný žiadny významný pokrok v nezávislosti súdnictva alebo v oblasti slobody združovania. Solídny pokrok bol zaznamenaný v smere liberalizácie hospodárstva a posilnenia hospodárskej súťaže v odvetviach ako elektronické komunikácie a energetika a environmentálne orientované riadenie. Na zlepšenie podnikateľského prostredia sú potrebné ďalšie právne predpisy. V oblasti obchodu sa však dosiahol iba mierny pokrok. Okrem toho stále zostáva potreba realizovať komplexnú stratégiu na znižovanie chudoby a rozdiel medzi bohatými a chudobnými sa v sledovanom období prehlboval. V novembri 2008 Jordánsko vyjadrilo želanie dosiahnuť kvalitatívne a kvantitatívne zintenzívnenie výmeny politických názorov s EÚ v rámci širokého radu spoločných politických a bezpečnostných otázok.

Po skončení vojenského konfliktu medzi Izraelom a Hizballáhom v roku 2006 nastala v **Libanone** dlhotrvajúca patová politická situácia. Napokon sa v máji 2008 dosiahla dohoda medzi súperiacimi skupinami, ktorou sa skončila 18-mesačná kríza. V júli 2008 bola vytvorená vláda národnej jednoty. Zložitá politická situácia počas roka spomalila plnenie akčného plánu. Napriek inštitucionálnym zlepšeniam uviazlo zákonodarstvo na mŕtvom bode, preto sa žiadne legislatívne návrhy nemohli prerokovať. Rada ministrov schválila viaceré reformy (vrátane politiky hospodárskej súťaže a DPH), ktoré však nemohli nadobudnúť platnosť. Pokrok v ostatných oblastiach (ľudské práva, reforma súdnictva, reforma v sociálnej oblasti, reforma regulačného prostredia a administratívna reforma) bol taktiež pomalý. Táto situácia ovplyvnila aj celkovú sociálnu, hospodársku a politickú situáciu v krajine a dialóg v rámci ESP. Prvý krok smerom k normalizácii vzťahov so Sýriou bol prijatý v októbri 2008 nadviazaním diplomatických stykov. Počas sledovaného obdobia pokračovala práca medzinárodnej nezávislej vyšetrovacej komisie. Európska komisia poskytla podporu pri zriadení osobitného tribunálu pre Libanon v Haagu.

Moldavská republika (ďalej len „Moldavsko“) dosiahla pokrok vo viacerých oblastiach akčného plánu ESP vďaka pokračujúcej reforme súdneho systému, uverejneniu správ Európskeho výboru proti mučeniu a pozitívnej spolupráci s pomocnou hraničnou misiou EÚ (EUBAM). Moldavsko pokračovalo aj v spolupráci s EÚ vo všetkých otázkach súvisiacich s urovaním konfliktu v Podnestersku vrátane opatrení na zvýšenie dôvery zameraných na zlepšenie dialógu na najnižšej úrovni a zabezpečilo správne uplatňovanie podmienok na využívanie výhod autonómnych obchodných preferencií EÚ. Bolo podpísané partnerstvo medzi EÚ a Moldavskom v oblasti mobility. V novembri 2008 sa začali rokovania o pristúpení Moldavska k Zmluve o založení Energetického spoločenstva, čo odzrkadľuje podstatný pokrok v reforme odvetvia energetiky. V niektorých kľúčových prioritách, ako je dodržiavanie ľudských práv vrátane slobody prejavu, však nenastal žiadny alebo nastal len mierny pokrok. K rovnakému záveru možno dospieť aj pokiaľ ide o trhové a regulačné otázky, realizáciu národných strategických plánov proti korupcii, drogám a obchodovaniu s ľuďmi a pokrok v odvetviach ako je doprava. Prijatie upraveného volebného zákona

znamená v skutočnosti krok späť. O voľbách, ktoré sa konali v apríli 2009, bude podaná správa v budúcom roku.

Maroko zostáva naďalej aktívnym a konštruktívnym partnerom v rámci ESP a dosiahol pokrok v mnohých oblastiach zahrnutých v akčnom pláne. Hoci reformy zamerané na pokrok v oblasti demokracie a ľudských práv by mohli byť ambicióznejšie, dosiahol sa nepochybne pokrok napríklad prijatím nového volebného zákona, ktorým sa posilnila účasť žien, opatreniami na boj proti korupcii a prístupom k dohovoru OSN. Napriek tomu však pretrvávajúce nedostatky v práci súdnictva predstavujú riziko pre začaté reformy. Prekážky pre slobodu tlače existujú naďalej. Dialóg s EÚ v niektorých citlivých oblastiach sa zintenzívnil, konkrétne v oblasti boja proti organizovanému zločinu a spolupráce v otázkach riadenia hraníc. Rokovania o readmisnej dohode nepokročili podľa očakávaní. Dosiahol sa pokrok v rokovaní o postupnej liberalizácii obchodu so službami a o práve usadiť sa, ako aj v oblasti obchodu s poľnohospodárskymi produktmi, spracovanými poľnohospodárskymi produktmi a produktmi rybného hospodárstva. Vláda vytvorená po voľbách v roku 2007 postupne iniciovala celý rad štrukturálnych ekonomických reforiem napriek nepriaznivej hospodárskej klíme. Pokiaľ ide o sociálnu politiku, možno badať náznaky zlepšenia: podiel obyvateľstva žijúceho pod hranicou biedy sa mierne znížil a rozpočtové zdroje na vzdelávanie a zdravotnú starostlivosť sa zvýšili a došlo k podstatnému zlepšeniu v zásobovaní vodou a kanalizačnej infraštruktúre. Pretrváva však detská práca a nezamestnanosť mládeže je naďalej znepokojujúca. Na stretnutí Asociačnej rady v októbri 2008 Maroko a EÚ prijali spoločný dokument vypracovaný *ad hoc* pracovnou skupinou o posilnení dvojstranných vzťahov vo forme „plánu posilneného štatútu“, ktorý sa bude realizovať v nasledujúcich rokoch. Pracovná skupina podá správu na najbližšom zasadnutí Asociačnej rady.

Pre **Palestínsky samosprávny orgán (PSO)** znamenal rok 2008 určitý pokrok v niekoľkých oblastiach zahrnutých v akčnom pláne a PSO prijal aj presvedčivé kroky na realizáciu „Palestínskeho reformného a rozvojového plánu“. K najvýraznejšiemu pokroku došlo v konsolidácii rozpočtu a reforme bezpečnostného sektora. V hospodárskej oblasti bolo možné pozorovať dramatický úpadok vo vývoji súkromného sektora v Gaze v situácii, keď iba minimálna humanitná pomoc mohla prekročiť hraničné priechody za podmienok inak úplnej blokády. Hospodársky rozvoj na západnom brehu Jordánu značne obmedzovala aj pokračujúca izraelská okupácia a pretrvávajúce obmedzenia týkajúce sa pohybu a prístupu. Celkový hospodársky rast na okupovaných palestínskych územiach preto zostal nízky (pod 2 %) a bol výrazne nižší než demografický rast, a to aj napriek veľkému objemu finančných príspevkov darcov. Politická reforma a budovanie inštitúcií takisto utrpeli v dôsledku oddelenia západného brehu Jordánu a Gazy. Niekoľko pokusov o faktické zmierenie zlyhalo a viedlo k zhoršeniu situácie v oblasti ľudských práv na obidvoch častiach územia. Legislatívna činnosť bola obmedzená, keďže Palestínsku legislatívnu radu nebolo možné zvoliť.

Rok sa končil jednou z najťažších kapitol v rámci izraelsko-palestínskeho konfliktu. Tejto otázke sa však bude podrobnejšie venovať najbližšia správa o pokroku.

Tunisko sa celkovo aktívne zúčastňuje v ESP. V oblasti demokracie a ľudských práv sa ďalej rozvíjal dialóg v príslušnom podvýbore, pretrvávajú však lokálne problémy v plnení dohodnutých cieľov, konkrétne v oblasti slobody združovania a prejavu. Je potrebná reforma systému súdnictva s cieľom posilniť právny štát; je to prvok, ktorý bude základom, aby sa Tunisko aj v skutočnosti viac priblížilo k EÚ. Dialóg, ktorý sa začal v rámci podvýboru pre spravodlivosť a bezpečnosť, by mal otvoriť cestu užšej spolupráci v boji proti terorizmu a organizovanému zločinu, v riadení hraníc a otázkach migrácie. Pozoruhodný pokrok sa

dosiahol v hospodárskych a regulačných reformách, čo viedlo k významnému rastu tuniského hospodárstva a obchodu s EÚ. Vďaka tomu, že Tunisko pokračovalo v úsilí v oblasti sociálnej politiky, sú výsledky v oblasti zdravotníctva, školskej dochádzky, boja proti chudobe a ochrane práv žien povzbudivé, ale je potrebné urobiť viac. Tunisko je prvým partnerom v regióne, ktorý pristúpil k oblasti voľného trhu priemyselných výrobkov, a to 1. januára 2008, o dva roky skôr oproti pôvodnému časovému plánu. Je taktiež prvým partnerom, ktorý uzavrel rokovania o mechanizme na riešenie sporov v rámci dohody o pridružení a parafoval príslušný protokol v júli 2008. Začali sa rokovania o postupnej liberalizácii obchodu so službami, o práve usadiť sa, ako aj o obchode s poľnohospodárskymi produktmi, spracovanými poľnohospodárskymi produktmi a produktmi rybného hospodárstva. Na zasadnutí Asociačnej rady v novembri Tunisko vyjadrilo záujem o posilnené partnerstvo v rovnakom duchu ako je posilnený štatút vo vzťahu k Maroku. EÚ naznačila svoju ochotu aktívne konať v tomto smere.

Ukrajina dosiahla pokrok v mnohých oblastiach zahrnutých do akčného plánu. Tempo reforiem sa však spomalilo v dôsledku pokračujúcej domácej nestability a v druhej časti roka v dôsledku prehlbujúcej sa celosvetovej finančnej a hospodárskej krízy. Ukrajina nedosiahla žiadny pokrok alebo dosiahla iba mierny pokrok pri realizácii niektorých kľúčových politických reformných opatrení vrátane reformy ústavy a súdnictva a boja proti korupcii. Významnými úspechmi v sledovanom období boli pristúpenie Ukrajiny k Svetovej obchodnej organizácii v máji 2008, solídny pokrok v rokovaní o dohode o pridružení medzi EÚ a Ukrajinou vrátane aspektov týkajúcich sa rozsiahlej a komplexnej dohody o voľnom obchode, vízový dialóg začatý v októbri s cieľom zaviesť v dlhodobom horizonte bezvízový režim a pokračujúca pozitívna spolupráca s pomocnou hraničnou misiou EÚ (EUBAM). Spolupráca v otázke SZBP bola taktiež pozitívna, pričom sa Ukrajina pripojila k takmer všetkým pozíciám SZBP, ktoré sú na tieto účely otvorené. V decembri 2008 Ukrajina a útvary Komisie podpísali novú správnu úpravu zameranú na užšiu spoluprácu v oblasti civilnej ochrany. V novembri sa začali rokovania o pristúpení krajiny k Zmluve o založení Energetického spoločenstva. V rámci memoranda o porozumení v oblasti energetiky sa ďalej rozšírila spolupráca v tejto oblasti.

Vzťahy s ostatnými krajinami, na ktoré sa vzťahuje ESP, sa vyvíjali počas roka 2008 pozitívne. Harmonogram vykonávania dohody o pridružení s **Alžírskom** schválil Asociačný výbor v septembri. Po prepustení zostávajúcich politických väzňov bol zákaz vydávania víz pre niektorých členov vlády **Bieloruska** pozastavený na obdobie 6 mesiacov. V novembri 2008 sa začali rokovania o rámcovej dohode s **Líbyou** a v decembri 2008 bola parafovaná aktualizovaná dohoda o pridružení so **Sýriou**.

3. NOVÉ RÁMCE NA POSILNENIE ESP

Európska únia v roku 2008 pokračovala vo výraznom posilňovaní vzťahov so svojimi susedmi prostredníctvom nových rámcov, ktoré dopĺňajú diferencované dvojstranné vzťahy. Rovnako aj pokračujúca realizácia spoločnej stratégie EÚ a Afriky, na ktorej sa zúčastňuje päť krajín ESP, prispieva k tým istým cieľom prostredníctvom výsledkovo a cieľovo orientovaného partnerstva.

Únia pre Stredozemie: na ceste k viditeľnejšiemu partnerstvu

Parižským samitom v júli 2008 sa začala činnosť *Únie pre Stredozemie* (ÚS), ktorej cieľom je poskytnúť nový politický impulz pre kľúčové vzťahy EÚ s jej stredozemskými partnermi, posilniť spoluzodpovednosť a zabezpečiť, aby tieto vzťahy boli konkrétnejšie a viditeľnejšie

prostredníctvom regionálnych a subregionálnych projektov, pričom bude vychádzať z výsledkov dosiahnutých v rámci barcelonského procesu. Pokiaľ ide o konkrétne usporiadanie, ÚS³ navrhla zriadenie projektovo orientovaného sekretariátu. Na stretnutí ministrov krajín ÚS v novembri sa rozhodlo o jej sídle (Barcelona) a dosiahla sa dohoda o účasti v Lige arabských štátov, a to na všetkých stretnutiach a na všetkých úrovniach. Dohodlo sa aj zriadenie kontaktnej kancelárie EÚ – Arabská liga na Malte.

Prvý súbor projektov, ktorý sa má vypracovať v rámci tejto iniciatívy, zahŕňa odstraňovanie znečistenia Stredozemného mora, vytvorenie námorných a pozemných diaľnic, iniciatívy v oblasti civilnej ochrany na boj proti prírodným katastrofám a katastrofám spôsobeným človekom, stredozemský plán solárnej energie, otvorenie Euro-stredozemskej univerzity v Slovinsku a Stredozemskú iniciatívu na rozvoj podnikania zameranú na malé a stredné podniky.

Čiernomorská synergia: prvý rok implementácie⁴

Vo februári 2008 sa uskutočnilo stretnutie ministrov zahraničných vecí v Kyjeve. V prijatom spoločnom vyhlásení sú vymenované oblasti, ktoré si vyžadujú zásah na regionálnej úrovni vrátane energetiky, dopravy, komunikácií, obchodu, životného prostredia, námornej politiky, rybného hospodárstva, migrácie, presadzovania práva a boja proti organizovanému zločinu.

Čiernomorská synergia vzbudila veľký záujem aj zo strany mimovládnych organizácií. V máji 2008 sa v Moldavsku konal v rámci Čiernomorskej synergie prvý zo série seminárov zameraných na občiansku spoločnosť, ktorý bol venovaný problematike ľudských práv. Vytvorila sa platforma pre otázky migrácie.

Komisia začala informatívne rozhovory s krajinami tejto oblasti o rozšírení transeurópskych dopravných sietí a v decembri 2008 sa v Baku uskutočnilo stretnutie ministrov zamerané na dopravu. Komisia venovala zvýšenú pozornosť námornej bezpečnosti a začala realizovať koncepciu námorných diaľnic v Čiernom mori. Začala sa aj práca na rozšírení spoločného európskeho leteckého priestoru na krajiny Čierneho mora. Komisia začala aj s prípravou na pristúpenie Európskeho spoločenstva k Dohovoru o ochrane Čierneho mora pred znečistením (Bukureštský dohovor). Bulharsko a Rumunsko predložili oficiálne návrhy na zmenu tohto dohovoru s cieľom umožniť Európskemu spoločenstvu, aby sa stalo stranou dohovoru.

Návrh na východné partnerstvo⁵

Ako odpoveď na strategický záujem Únie o stabilitu, lepšiu správu vecí verejných a hospodársky rozvoj na jej východných hraniciach, na potrebu pomoci pre partnerov Únie pri konsolidácii ich štátnosti a suverenity, a to aj formou demokratických reforiem, ako aj na ich deklarovaný zámer zintenzívniť ich vzťahy s EÚ Komisia v decembri 2008 predložila návrh na východné partnerstvo. V tomto návrhu Komisia oddelila regionálnu spoluprácu iniciovanú v rámci Čiernomorskej synergie, aby sa dosiahla čo najväčšia doplnkovosť s uvedenou synergiou, ktorá práve vstupuje do svojej operačnej fázy.

³ KOM(2008) 319 – Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu a Rade – Barcelonský proces: Únia pre Stredozemie, oznámenie o ÚS.

⁴ KOM(2008) 391 – Oznámenie Komisie Rade a Európskemu parlamentu – Správa o prvom roku implementácie čiernomorskej synergie.

⁵ KOM(2008) 823 – Oznámenie Komisie Rade a Európskemu parlamentu – Východné partnerstvo.

Oznámenie týkajúce sa východného partnerstva obsahuje ambiciózny súbor politických návrhov na prehĺbenie vzťahov s krajinami východnej Európy a južného Kaukazu na urýchlenie politického pridruženia, ďalšej hospodárskej integrácie a na postupnú podporu mobility, pričom dlhodobým cieľom je úplná liberalizácia vízového styku. Partnerstvo by malo dvojstranný i viacstranný rozmer. Na viacstrannej úrovni by sa zriadili „platformy spolupráce“ pre oblasť demokracie, dobrej správy vecí verejných a stability, pre hospodársku integráciu a zblížovanie s politikami EÚ, energetickú bezpečnosť, ako aj pre kontakty medzi ľuďmi. Zasadnutie Európskej rady v marci 2009 privítalo tieto návrhy.

Východné partnerstvo začne svoju činnosť na samite, ktorý sa má konať 7. mája 2009, a bude zahŕňať každoročné stretnutia ministrov zahraničných vecí a samity každé dva roky. Prvé stretnutia tematických platforiem sa predpokladajú krátko po začatí činnosti.

4. VPLYV SVETOVEJ FINANČNEJ A HOSPODÁRSKEJ KRÍZY

Celosvetová finančná kríza postihla reálne ekonomiky partnerov v rôznej miere.

Východné susedské krajiny sú zatiaľ viac postihnuté zmenou celosvetových ekonomických podmienok. Tieto krajiny, ktorých výrazný rast v predchádzajúcich rokoch bol založený v zásade na príleve zahraničných investícií (vo forme priamych zahraničných investícií, bankových úverov alebo v niektorých prípadoch vo forme prevodov do domovskej krajiny), v súčasnosti trpia úbytkom medzinárodného kapitálu a poklesom zdrojov na úverových trhoch. V prípade niektorých krajín tejto oblasti je finančný kolaps znásobený dramatickým poklesom cien vývozných komodít, od ktorých sú viaceré krajiny tohto regiónu značne závislé: energie, kovov a poľnohospodárskych komodít. Sociálny dosah sa pravdepodobne prejaví spolu s rizikami zvýšenej zraniteľnosti a chudoby, v dôsledku ktorých budú opatrenia sociálneho charakteru a reformy ešte naliehavejšie a problematickejšie.

Najväčšia ekonomika spomedzi východných susedov, Ukrajina, zažila prudký hospodársky pokles koncom roku 2008: podmienky obchodu pri poklese vývozných cien ocele a celosvetová finančná kríza vystavili zraniteľnosť bankového a podnikového sektora ďalšej skúške v podobe odrezania od vonkajších finančných zdrojov. Reálny HDP výrazne poklesol a celkový hospodársky rast sa tak znížil na približne 2,5 % za obdobie celého roka. Hospodársky pokles Ukrajiny, ktorý bude podľa predpokladov pokračovať aj v roku 2009, nepriaznivo ovplyvnil aj krajiny, pre ktoré je Ukrajina dôležitým obchodným partnerom, napríklad Moldavsko a Bielorusko.

Ukrajinské orgány sa urýchlene dohodli s MMF na pohotovostnom úvere v sume okolo 12,8 miliardy EUR, ktorého základ tvorí komplexný hospodársky stabilizačný program. Prvá tranža sa vyčerpala a prebiehajú rokovania o plnení podmienok MMF pre druhú tranžu. Dlh verejnej správy a štátom garantovaný dlh Ukrajiny zostali v priebehu roku 2008 na udržateľnej úrovni. Najväčšie starosti spôsobuje refinancovanie krátkodobého vonkajšieho dlhu bankového a podnikového sektora. V rámci protikrizových právnych predpisov prijatých v novembri 2008 bol zmenený právny rámec s cieľom riešiť situáciu bánk; uplatňovanie týchto právnych predpisov v roku 2009 je pre štátne orgány jednou z najvyšších priorit a má zabezpečiť, aby životaschopné banky naďalej požíčovali peniaze a podporili tak obnovenie hospodárskeho rastu.

Ukrajina nebola jedinou krajinou, ktorá dostala finančnú podporu od brettonwoodských inštitúcií. MMF už uzavrela dohody o financovaní s Gruzínskom, Bieloruskom a Arménskom. V druhom polroku ich bude pravdepodobne nasledovať Moldavsko.

V oblasti Stredozemia nízky stupeň medzinárodnej integrácie finančného sektora a obozretná úverová politika spolu s pomerne nízkou závislosťou na vonkajších finančných tokoch do veľkej miery ochránili finančné inštitúcie od následkov krízy sekundárnych hypotekárnych trhov a zabraňovali nadmernému investovaniu vypožičaného kapitálu. Domáce banky nepostihol celosvetový úbytok úverových zdrojov a udržali tok úverov do hospodárstva, aj keď obmedzený prístup k zahraničným pôžičkám je prekážkou pre rozšírenie úverovania a finančného sprostredkovania v budúcnosti.

Svetová finančná a hospodárska kríza však napriek tomu prináša v roku 2009 riziká pre niektoré kľúčové hospodárske odvetvia v rámci celej oblasti ESP, napríklad pokiaľ ide o prevody do domovskej krajiny, odvetvia orientované na vývoz, cestovný ruch a stavebníctvo. Slabé vyhliadky európskeho rastu znamenajú mimoriadne riziká, pretože EÚ je hlavným vývozným trhom a zamestnáva značný podiel zahraničných pracovníkov, ktorí sú zdrojom prevodov do domovskej krajiny. Vývozy bude pravdepodobne sťažovať aj konkurencia krajín s nízkymi mzdami. Prílev investícií zvonka pravdepodobne utrpí európskym hospodárskym poklesom. Objemy priamych zahraničných investícií budú pravdepodobne tiež ovplyvnené, keďže európske firmy sa môžu rozhodnúť, že svoje investície odložia na neskôr. Úbytok likvidity v bankovom sektore vo vyspelých krajinách môže byť prekážkou pre privatizačný proces v partnerských krajinách. Pre malé a stredné podniky môže byť prístup k finančným zdrojom dokonca ešte ťažší, čo by mohlo silne ovplyvniť ich hospodársku činnosť. Rozšírenie krízy na krajiny susediace s EÚ by zhoršilo už aj beztak vysokú nezamestnanosť, najmä mládeže, a ešte viac sťažilo zabezpečenie zamestnanosti a sociálne reformy.

V situácii poznačenej hospodárskou krízou sa stávajú priority akčného plánu ESP, ktoré majú obchodný charakter alebo súvisia s obchodom, dôležitejšími než kedykoľvek predtým. Musia pokračovať aj regionálne procesy hospodárskej integrácie v susediacich krajinách.

V rámci skorej odozvy na londýnsky samit G20 Komisia v nedávnom oznámení⁶ stanovila časovo určené, cielené a koordinované opatrenia, ktoré má EÚ ako celok prijať do konca tohto roku s cieľom podporiť partnerské krajiny v ich úsilí vyrovnáť sa s následkami celosvetovej finančnej krízy. So zreteľom na toto Európska komisia okrem iného urýchlí priebežné hodnotenie svojich programov zahraničnej pomoci v rokoch 2009 a 2010 s cieľom zohľadniť nové potreby a priority.

5. ZÁVERY

Širšie partnerstvo založené na vzájomnej závislosti

V konečnom dôsledku sa teda vzťahy EÚ s jej partnermi napriek zložitým medzinárodným podmienkam ďalej zintenzívnili. Tento trend odzrkadľuje aj celkový pokrok, ktorý v rámci ESP dosiahli najaktívnejšie krajiny vyzdvihnuté v oznámení z roku 2008, ako aj rozvoj vzťahov s ostatnými krajinami vrátane tých, ktoré sa v súčasnej dobe nezúčastňujú na tejto politike v plnej miere. Je vyjadrený rovnako hĺbkou dvojstranných vzťahov, ako aj

⁶ KOM (2009) 160, 8.4.2009: Podpora rozvojových krajín pri riešení krízy.

rozširujúcou sa sieťou viacstranných iniciatív. Krízy v roku 2008 a pretrvávajúce problémy v partnerských krajinách iba posilnili strategické dôvody pre intenzívnejšiu ESP tým, že poskytli hmatateľnú a presvedčivú podporu pre tvorbu prínosov vzájomnej bezpečnosti a prosperity.

Viaceré krajiny už žiadali, aby bol tento vývoj vyjadrený formou oficiálneho zvýšenia úrovne ich vzťahov s EÚ. Toto ukazuje príťažlivú silu EÚ a pozitívne stimuly, ktoré poskytuje diferencovaná politika založená na výsledkoch. Takéto zvýšenie úrovne vzťahov poskytne inštitucionálny základ pre širšiu výmenu politických názorov, zintenzívni účasť danej krajiny v hospodárskom priestore EÚ a prinesie väčší stupeň integrácie v rozličných politických oblastiach. Komisia sa domnieva, že EÚ by mala byť otvorená takýmto požiadavkám, v neposlednom rade preto, aby sa udržala tempo reforiem v partnerských krajinách. Oficiálne zvýšenie úrovne vzťahov by bolo založené na príspevku k spoločným hodnotám a záujmom a na tom, aby sa v priebehu plnenia akčného plánu ukázali ambície daného partnera pokročiť ďalej, najmä v oblasti demokratickej praxe, dodržiavania ľudských práv a základných slobôd a právneho štátu.

Riešenie výziev týkajúcich sa správy vecí verejných a hospodárstva

Súbor nástrojov EÚ na implementáciu ESP sa stáva čoraz sofistikovanejším. Zatiaľ čo sa naďalej uplatňuje diferencovaná politika prispôbena situácii jednotlivých partnerov, Komisia zabezpečí, aby sa úspešné metódy a nástroje vyvinuté pre určitú krajinu alebo región v prípade potreby replikovali v iných častiach susedstva. Vyjadrené konkrétne, viaceré návrhy predložené v oznámení týkajúcom sa Východného partnerstva, napríklad dôraznejší a komplexný prístup k budovaniu inštitúcií alebo národné politiky podporujúce sociálnu a ekonomickú súdržnosť, by mohli byť takisto predmetom posúdenia z hľadiska podpory vzťahov s južnými susedmi Únie.

Finančná podpora sprevádzajúca reformy partnerov sa musí takisto prispôbiť novým prioritám, ktoré sa objavujú v súvislosti s výzvami, ktorým susedstvo čelí. Návrhy Komisie v súvislosti s programovaním nástroja európskeho susedstva a partnerstva (ENPI) na obdobie 2011 – 2013 primerane zohľadnia tieto potreby.

Celkový nedostatočný pokrok v oblasti správy vecí verejných, ktorý bolo možné pozorovať v roku 2008, zdôrazňuje potrebu pre EÚ a jej partnerov zdvojnásobiť svoje úsilie, a to tak zintenzívnením politického dialógu, ako aj prispôbením pomoci daným potrebám vrátane nástroja pre správu vecí verejných, ktorý zostáva dôležitým politickým stimulom. Komisia rozhodne o pridelení ďalších prostriedkov v rámci tohto nástroja na základe analýzy uvedenej v tomto oznámení a pripojených správ o jednotlivých krajinách.

Zatiaľ čo prehĺbujúca sa svetová finančná a hospodárska kríza zvyrazňuje potrebu, aby partnerské krajiny udržali tempo ekonomických reforiem a upustili od protekcionistických opatrení, ktoré narúšajú obchod, vyžaduje si taktiež hmatateľnú podporu zo strany EÚ. V tejto súvislosti Komisia navrhuje:

- Zabezpečiť v rámci pravidelných kontaktov s partnermi intenzívny dialóg o reakcii na finančnú krízu a jej ekonomické a sociálne dôsledky, a najmä o zmiernení jej dosahu na najzraniteľnejších; zároveň naďalej podporovať dôstojné pracovné podmienky a zabezpečiť udržateľný hospodársky a sociálny rozvoj.

- Prispieť k riešeniu problémov s krátkodobou likviditou zapríčinených finančnou krízou ďalšou mobilizáciou pôžičiek určených na makrofinančnú pomoc a v súlade so stabilizačnými programami MMF. Ak sa ostatné prostriedky na financovanie garančného fondu pre vonkajšie opatrenia ukážu nedostatočné na pokrytie potrieb, zvažilo by sa vyčlenenie časti budúcich grantových finančných zdrojov ENPI. Komisia okrem toho nalieha na členské štáty, aby zvažili dvojstrannú makroekonomickú pomoc krajinám ESP, podobne koordinovanú s MMF.
- Posilniť na obdobie nasledujúcich dvoch rokov regulačné prostredie finančného sektora a inštitúcií, ktoré môžu zabezpečiť primeraný dohľad nad finančnými trhmi (centrálne banky, orgány bankového dohľadu a dohľadu nad finančným sektorom, komisie pre obchod s cennými papiermi atď.), a to formou technickej pomoci a v prípade potreby prostredníctvom twinningových programov. V rámci tejto dodatočnej podpory sa preskúma aj možnosť ďalšieho rozšírenia programov technickej pomoci Európskej centrálnej banky a národných centrálnych bánk Eurosystemu centrálnym bankám v partnerských krajinách.
- Stimulovať EIB a EBOR, aby urýchlili svoje úverové operácie vrátane operácií v rámci východného susedstva.
- Riešiť dôsledky hospodárskej krízy prostredníctvom podpory obchodu a investícií. Môže to zahŕňať prednostné využívanie nástroja pre MSP ustanoveného v rámci Východného partnerstva, a pokiaľ budú dostupné dodatočné fondy, aj poskytnutie ďalšieho príspevku na doplnenie nástroja pre euro-stredozemské investície a partnerstvo (FEMIP) a/alebo susedského investičného fondu (NIF).